

FØROYA SOSIAL-DEMOKRATUR

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BROÐURSKAPUR

Nr. 23

Lýsingaprisur fyri mm: 12 oyru á
1. síðu, 10 oyru á 3. og 4. síðu

Leygardagin 15. juni 1946

Bladid verður bílagt á posthúsinum, og
kostar kr. 2,00 + porto um fjórðingsárið

20. árg.

Sjálvstýrisspurningurin og samfelagsskipan

Mangur maður, ið tú hoyrir tosa, vil atskilja hesar báðar spurningar: spurningin um Føroyar sum sjálvbjargið land og spurningin um at umskipa samfelagið, eina nýggja samfelagsskipan. Teir halda fram, at vit eiga fyrst at skipa okkum sum fri tjóð, »taka okkara land« og stjórná til sjálvir, so kunna vit seinri fara at telvast um, hvussu okkara føroyska samfelag skal verða skipað. Javnaðarflokkurin við sínum kravi um samfelagsbroyting kom í úrtíð, hann forðaði sjálvstýrissræsluni at bera sigurin heim.

Vit tora at siga, at hetta er rong hugsan. Báðir spurningar eiga at verða loystir ísenn. Heldur kann kanska sigast, at hin seinri er so fyrri neyðini, at hann má loysast fyrst. So ofta er ávist, at hesir gomlu sjálvstýrismenninir ongantið kundu seta grund undir sin politikk, tí teir kundu ikki greiða figgarsspurningin. Teir snúðu undan, tá ið hann var havdur á máli, og alt stóð í botni. Samband og Sjálvstýri vóru samd í síni samfelagsáskoðan, og hesin spurningur lá tí. Tey tóku heldur hondum saman og fóru í felag móti teimum tiltøkum, Javnaðarmenn settu fram, ið veita kundu landinum inntøkur og stímra vinnulivið — grundarlagið fyri sjálvstýrinum. Og hesir yngru Sjálvstýrismenninir ganga í somu sporum. Teir leggja alla skuldina fyri okkara afturstig á hetta ólagaliga fremmindastýrið. Taka vit ráð og ábyrgd sjálvir, fer at ganga øðrvisi. Hetta er ikki meira enn hálvur sannleiki. Okkara stýrisskipan hevur verið trek og forðandi og alt upp ein ómyndisanda í fólkinum, men ein trong og avlaðað samfelagsskipan má bera eins stóra skuld.

Føroyingurin er sum heild ikki komin enn so langt, at samfelagstænkin er vorðin honum ein verunleiki — vit eru ikki enn savnað sum tjóð. Vit standa á einum familjustigi, hugsa og virka sum einstaklingar uttan at vilja ofra nakað fyri heildina, og hin størstalandi tjóðskaparmaðurin er ikki frægastur. Hann syngur og talar um Føroya sjálvbjargni, men tá ið umræður, vil hann ikki geva ein fótsmála av sínum einstaklingalýndi og einstaklingaræði. So má

heldur hugsjónin fara fyrri bakka.

Alt okkara vinnuliv og handilsliv — treytin fyri okkara livi og framburði — er í einum so leysum skili og stendur so á tí, ið einstakir menn ætla og ikki ætla, at verður ikki tikið sær um reiggj og ein planur kemur til sjóndar í øllum dreivinum, søkkur alt aftur í sama kyksendan sum áður.

Vit taka tí uppáftur, at hesir spurningar, ið her hava verið havdir frammi, mugu verða loystir í felag, um vit skulu liva sum fólk, og um vit skulu stýra og bera nakra ábyrgd sjálvir. Brekini og vansarnir í hesum gamla strivna føroyska samfelagnum mugu beinast burtur, og ein strong eftiransan má koma. Menn, sum siga seg at vera loysingarmenn ella sjálvstýrismenn, kundu tí heldur, um stevna teirra var nakað verd, fyrst og fremst hongt eitt kollveltingaruppskot upp í teirra arbeiðisætlan.

BØKUR

Bumbur yvir Føroyar

Norrena Forlagið gav út

Mong fólk kloga seg um, at hesi krigssárin hava mest sum gjørt eitt glopp í tilveru teirra. Ein er vorðin eldri, og árinu eru gingin, men tað er eins og tú veitst ikki av teimum, tú hevur mist hetta tíðarskeiðið burtur. Nógvar øgiligar hendingar eru farnar fram, hendingar sum skakaðu tjóðir eins og hin einstaka; men nú alt er farið afturum, er tað sum tú ikki hevur vitað til tín, alt er sum ein dreymur. Hesar bøkurnar tí, sum henda omanfyri er nevnd, eins og vekja tey við aftur. Tá ið vit lesa tær er tað sum alt stendur fyri okkum aftur, sum tá ið vit lýddu á og vóru uppi í øllum.

Hendan bókin er skipað nakað sum onnur bók, ið kom út herfyri: *Fem Aar under Union Jack af Eiden Müller*. Hon hevur tó tað fram um hesa seinri, at menn á ymsum plássum siga frá bumbuálopum og hermannavítjan, ið verið hava, har teir búgva. Hetta ger bókina fjelbroytta og meira livliga. Nógvir av hesum monnum siga væl frá. Eitt sum D. Danielsen, ið sigur frá Vágoyinni. Hann er sera góður frásøgumaður. Dugir at draga fram mangt skemtandi, ið hent er millum ensku hermennin og íbúgvarnar í Vágum, slikt smátt sum eins og flytur menn-

iskjuni meira inn í bókina. Hesar frásagnirnar lýsa eisini mangan væl lyndi á Føroyinginum og Eingilskmanninum ella Skotanum. So hevur bókin eisini frásagnir um tey skip, ið fórust av krigssins ávum, listi yvir teir menn, ið lótu liv og hvørjum skipum teir vóru við. Hetta er alt áhugavert og gevur okkum kunnleika um, hvussu nógv, ið eisini vit mistu í størbardaganum, hóast vit ikki vóru við.

Varðin

Varðin, bind xxiv, hefti 3—4, er komin okkum í hendi.

Hann hevur sum vanligt yrkingar, greinir og søgur.

J. H. O. Djurhuus byrjar heftið: *Kvæld—morgun—Føroyar*. Yrking við einum kvøldarstemningi. Hon hevur lagið, sum kenst, og sum skilur J. H. O. D. frá øðrum skaldum; men tað er sum hetta tunga meira kvøldarkenda lagið og ljóðið kemur meira fram í hesum seinastu yrkingunum hjá skaldinum.

Aðrir yrkjarar eru *Mikkjal á Ryggi*, sum heldur fram við sínum fólkalivsyrkingum, *Karten Heydal* og *H. A. Djurhuus*. Karten Hoydals yrking *Tvilyndi* er hugsunnaryrking, filosofisk kannan um tilfarið í manninum. Hon endar í daprari gitan. Er kanska tað úrslit, ið natúrgranskarin kemur til?

K. Heydal hevur eisini grein *Fiskeri og Havundersøgelser ved Færøerne*; so er eisini *Peter H. G. Dahl: Ett fiskifar II*. Hetta eru greinir, sum hava áhuga nú, ið Føroyingar spennast seg so út at fáa sjóvinnuna á fótur. Peter H. G. Dahl skrivur sera væl og sýnist væl at duga at meta um bátar og bátabygging. Tað mundi verið slíkir menn, ið skuldu lagt lag á og eftiransa, tá ið skip og bátar verða gjørd í útheiminum. Byggingarroyndirnar visa, at brúk er fyri slíkum eftiransarum og ráðgevarum.

Vilhelm S. Poulsen: Agni og Køvarin. Nýggjur maður filosofiskur av lyndi og soleiðis tykjust hesir báðir menninir eisini at vera. *Eirikur Boði: Fyrstu ferð yvir havið*. Henda søgan eins og hin fyrsta er leys og likist ikki mikið søgu.

Heðin Brú: Okkara søguundirvising er áhugavert evni. Hon tekst við ta broyting í søguskiving og søguundirvising, sum menn halda vera tørvandi, um tjóðir skulu liva væl saman. Her hugsast nevndir

at veða settar niður, ið eftirhyggja lærubókunum. Sjálvandi er nógv at finnst at søgubókunum, nýttar verða í skúlunum. Tær hava altíð lyndi at heiðra eins egna land og fólk og undirmeta grannans. Her tærvast broyting, men ikki man hetta fara at verða lætt at broyta. Her verður lærarans áskoðan at hava so stóra ávirkan, hann kann geva undirvisingini annan dóm enn bókin. Tað er eisini mangan so vágaligt at fara og pilka við brøgdini hjá forfedrunum. Kann vera at tey mangan eru geip, men tað er eins og tey geva fólkinum »vitaminir«. Og so skulu helst øll fólk fara at skera burtur og broyta. Undan bardaganum var tað demokratiini, ið vildu beina til frið og javna burtur alt, ið fyrr hevði volt stríð, meðan diktaturlondini eggjaðu sínum ungdómi til stríð fyri føðilandi. Friðarlondini vóru tí tikin á bóli og mundu verið týnd, tað skuldi ein mótsæðandi skapast fyrri at vekja tey.

Norðurlond sýntust at hava gingið henda søguegin. Taka burtur stríðssøguna og ofta gera teir gomlu kapparnar til láturs. Danmark royndi at javna tað, ið hevði verið tað og hin sterka grannan sunnanfyri ímillum og heldur lata vera at nevna gamlan órætt, búgva seg til at njóta frið. Men tað hevði seg.

Samuel Davidsen: Island er seinasta greinin. Hon er romantisk, sum alt tað tykist at vera ið føroyingar hava at siga um hetta landið. Men har eins og hjá okkum man eisini vera ljós og skuggi. Island er ikki bara landið við óførum framburði og hinum ríku bókmentunum. Føroyingurin, sum fiskað hevur undir Islandi, er meira kunnigur við Haldor Laxness Island enn við tað, ið ferðamaðurin sigur frá.

Reyði Krossur, Føroya deild

Vit siga fyrstæðukvinnum okkara frá, at seinasta sending av klædnahjálpi til úrheimin fer higani fyrst í octbr. Vøurnar mugu tí vera okkum í hendi áðrenn septbr. er úti.

Tá eingin ivi er um, at komandi vetur verður eins svárur og hesir seinastu hava verið, taka vit inntil tá ímóti bæði gomlum og nýggjum barnaklæðum og um nakar vil gera so væl og binda, kann tógvi altíð fáast við at ringja til nr. 435 í Havn. *Nevndin.*